

тобто віддавати країні більше, ніж брати та вимагати від неї. І якщо все-таки ти зійдеш з вірного шляху, то потрібно найголовніше пам'ятати про тих, хто віддав своє життя задля того, щоб ми могли жити у вільній країні. Саме тоді розпочнуться зміни в країні, коли кожен почне змінюватися сам, а не вимагати це від когось.

Список використаної літератури:

1. Іличок Б. Революція Гідності – наслідки та перспективи / Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2016/02/27/7100373/>
2. Кордон В. Позитиви та негативи Майдану у другу річницю Революції Гідності озвучили експерти – інфографіка / Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1523146-pozitivi-ta-negativi-maydanu-u-drugu-richnitsyu-revolyutsiyi-gidnosti-ozvuchili-eksperti-infografika>
3. Курпіль Ю. Революція гідності змінила країну і кожного з нас / Режим доступу: <http://ridna.ua/2014/11/revolyutsiya-hidnosti-zminyala-krajinu-i-kozhnoho-z-nas/>.
4. Лапшин С.А. Аналіз порушень виборчого законодавства та «брудні» політичні технології під час виборів голів об'єднаних територіальних громад Вінницької області /С.А.Лапшин //Актуальні проблеми політології: Матеріали підсумкової наукової конференції з політології. – Вінниця, 2017. – С.8-12.

Рубанська В.

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На основі аналізу наукових джерел та дослідженої літератури, у статті розглядається феномен політичної культури загалом та зокрема і української як складного, динамічного утворення, що утворюється, розвивається та змінюється під впливом економічних, політично-суспільних та духовних факторів у певній країні.

Ключові слова: політична культура, політична свідомість.

Політичні процеси у сучасному світі демонструють всебічно зростаючий вплив політичної культури. Саме аналіз цього питання дозволяє діставати адекватні відповіді на те, чому зовні однакові політичні системи мають несхожі напрямки розвитку, чому здавалось би досконалі, випробувані часом політико-правові інститути “не приживаються”, стають неорганічними, декоративними елементами, чому такою різною є реакція на ті чи інші події політичного життя тощо. Отже, без урахування стану і тенденцій політичної культури неможлива ефективна правотворчість та розбудова і зміцнення української державності. Але для початку потрібно розглянути, що ж собою являє політична культура та які відмінності має політична культура України та інших демократичних держав.

Політична культура, за визначенням Л.Даймонда, – це властиві певному народові погляди, настанови, цінності, ідеали, оцінки політичної системи своєї країни та своєї ролі у цій системі. Л.Даймонд відмічав, що говорити про політичну культуру нації можна, якщо розуміти її як суміш чи рівновагу різних субкультур в межах однієї країни; різниця між основними культурними стереотипами часто більша в межах однієї

нації, аніж між ними [2;884-885]. Часто політичну культуру розглядають як сукупність політичних позицій, або ж розглядають політичну культуру через поведінку суб'єктів політики. Адже кожне цивілізоване суспільство має своє розшифрування поняття політичної культури. Не складно здогадатися, що це залежить від історії, соціально-класової структури, характеру та типу політичної системи, економічних засад та інших обставин.

Попри те, що українська політична культура віддзеркалює в загальних рисах типи політичної культури європейських країн, все ж вона має значні відхилення, на які варто звертати увагу. Тому метою даної статті є порівняння політичної культури в Україні та інших країнах Європи, що вияснити відмінності та їх причини. Аналізуючи західну суспільну науку, слід відзначити, що американський соціолог Карл Дойч вперше дослідив процеси соціальної мобілізації суспільств, що модернізуються з використанням кількісних методів, показав, як фактори політичної культури (освіта, рівень грамотності і урбанізації) впливають на розповсюдження сучасних практик в культурі, технології і економічній діяльності і, відповідно, – на успіх модернізаційних процесів. Висновок К. Дойча: «Головне – не структурні зміни в економіці, а зміни в системі цінностей» [4].

До структурних елементів політичної культури, крім установок, моделей поведінки, норм, відносять ще і цінності. Цінності відіграють роль мотиваторів поведінки. Вони, як і норми, регулюють її. Важливе значення мають цінності порядку. Прийняття цих цінностей в демократичних розвинутих країнах сприяють збереженню політичної стабільності та сталому розвитку. Порядок, стабільність порушуються, коли недотримуються права громадян. У демократичному суспільстві громадяни дбають про свої права, вони їх знають і вмють захищати. Демократію не вдавалося ще нікому встановити, утримувати і розвивати раз і на завжди, демократія – це процес. За твердженням Дебора Стоуна, права глибоко укорінені в політичній культурі американського народу [6; 251]. Цього не можна сказати про український народ. В Україні прийнято нарікати на низьку правосвідомість. Правосвідомість визначається як форма суспільної свідомості, що поєднує систему поглядів, ідей, теорій і уявлень, які характеризують ставлення різних верств до правової системи. В правосвідомості виділяють світоглядну, психологічну та поведінкову сторону. Боротись за права, відстоювати їх будуть ті громадяни, для яких права виступають цінністю, ті, які знають як можна їх захистити. Однак, в українців існує негативний досвід у сфері захисту прав. Це стосується порушення конституційного права на своєчасне і в повному обсязі отримання заробітної плати, дотримання трудових прав, які визначені трудовим законодавством, прав щодо власності, час від часу в більшій чи меншій мірі порушується право на вільне волевиявлення і т.д. Ситуацій, що потребують правової оцінки, нині не менше ніж при авторитарному режимові, хоча вони інші. Дебора Стоун вважає, що права є одним із способів керувати зв'язками та координувати індивідуальну поведінку для досягнення колективних цілей [6; 251].

Певним ідеалом демократичної держави звично вважати Сполучені Штати Америки, в якому утвердилася стійка політична культура, незважаючи на нерівність

можливостей та досягнення певних результатів. Хоча громадяни не є завжди включені у політичне середовище, вони завжди готові створювати політичні структури. Тобто, вони потенційно активні. Перебуваючи в течії протікання громадянської культури, вони можуть вільно підтримувати політичні зв'язки, до того ж на високому рівні, вступати в організації та підтримувати і вести політичні дискусії, бесіди. Ці види діяльності не вказують на активну участь в суспільному процесі прийняття рішень, однак вони роблять таку участь більш ймовірною.

Україна вже пройшла шлях від монолітної політичної культури до плюральної, але ще треба сформувати у нашого народу відчуття культурно-історичної єдності. Як вважає О. Сипко, за роки незалежності Україна значно оновила структурні елементи політичної культури, цінності, навички, орієнтації, методи і прийоми політичної діяльності. Суспільство поступово звикає до політичного плюралізму, багатоманітності підходів до розв'язання нагальних політичних проблем, відкритого висловлення свого ставлення до політичних інститутів. Стає нормою позитивне настановлення на засвоєння світового досвіду, зростає почуття включеності України до світового політичного процесу. Але стара радянська тоталітарна політична культура, трансформуючись у нову систему цінностей, дає про себе знати у вигляді формального, відчуженого ставлення до офіційних політичних норм, цінностей та інститутів [5; 156].

Що стосується сучасної незалежної демократичної України, то варто зазначити, що кількість носіїв активістського типу політичної культури помітно зросла, особливо останнім часом. Кардинально, порівняно з тоталітаризмом, змінилася роль громадських організацій, зародилася багатопартійна система, зріс рівень політичної культури громадян. Але якість суб'єктів політичної діяльності, рівень демократизації політичної культури залишається недостатнім, якщо порівнювати із західними країнами. Проте помітно, що активність громадян України в політичних подіях є циклічно. Дану інформацію можна стверджувати наприкладі "помаранчевої революції", яку називають другою хвилею демократизації, звісно після 1991 року, яка дійсно показала бажання громадян до участі в політичному житті держави. На даних спостереженнях можна стверджувати, що політична культура є відображенням економічних, політичних, громадянських процесів в українському суспільстві.

Отже, набуття особистістю культури політичної участі – двоєдиний процес, оскільки він пов'язаний, з одного боку, з усвідомленням себе суб'єктом саморозвитку, вірою у власні сили і можливості, адекватною оцінкою власних потенцій. З іншого боку – з формуванням особистості як суб'єкта не лише власного, а й суспільного поступу [3; 179].

Враховуючи усе вище сказане, варто сказати, що українська політична культура потребує певної переорієнтації, яка передбачає собою низку першочергових змін у будові та функціонуванні політичних і, перш за все, державних інститутів. Дані інститути мають бути спрямовані на підвищення цінності особистості, її інтересів на організацію політичного співіснування ідейно різних сил, тому що головний

“контроль” вірного функціонування владних структур є наявність конструктивної опозиції в державі, яка передбачена громадянсько-політичною культурою.

Деякі автори виокремлюють опозиційну і провладну політичну культуру. Провладна політична культура, як правило, ґрунтується на патерналістській свідомості громадян, які звикли у своїй політичній поведінці орієнтуватися на державу, сприймати майже всі її дії без критики. Для розвитку опозиційної політичної культури, на думку фахівців, необхідно кілька інституційних умов: розподіл і відносна рівновага гілок влади; забезпечення діяльності всіх гілок влади відповідно до конституційних повноважень; деідеологізація державного управління; конституційне закріплення основних прав громадян; формування ефективної виборчої системи; забезпечення пріоритету представницьких органів влади порівняно з безпосереднім (прямим) волевиявленням громадян; забезпечення законодавчих гарантій щодо діяльності опозиції; систематичний контроль за діяльністю державної і політичної еліти з боку електорату та ЗМІ; недопущення надмірного „вертикального дистанціювання” еліти від електорату; утворення організаційно оформленого політичного руху з яскраво визначеними демократичними цілями [3;124].

Західні політологи традиційно виокремлюють два основні типи опозиції: системну і позасистемну. Носіям цих типів притаманні свої особливості політичної культури, по суті – свій світогляд. Як правило, представники системної опозиції прагнуть досягати змін у певній політико-правовій системі в межах чинного законодавства. Суб’єкти ж позасистемної опозиції прагнуть змінити соціально-політичні „правила гри” засобами, що не передбачаються законодавством. Політичну опозицію слід відрізнити від аморфного, розпорошеного критиканства, варіантом якого може стати повне заперечення існуючої політичної системи [4; 87-88].

На жаль, прослідковується тенденція критиканства та популізму, що надає політичній культурі демагогічного забарвлення. Політична критика – це ще не опозиційність, у певних випадках вона є варіантом егоїстичного популізму. Демагогічні тенденції у політичній культурі, як правило, виявляють себе: у популістських гаслах; у відході від конструктивної співпраці між політичними силами; у продукуванні обіцянок, які неможливо реалізувати за наявних ресурсів; у появі політиків-демагогів, які ідейно й іміджеві протистоять політикам-прагматикам.

Наявність великої кількості демагогічних тенденцій у суспільстві є ознакою політичної кризи або „надмірного плюралізму”, коли політичні сили та їхні лідери не можуть дійти згоди щодо шляхів і методів реформування держави. Типовим явищем в Україні є політична індиферентність громадян, соціальна апатія, рецидиви конфронтаційного мислення, ерозія моральних цінностей та ідеалів, дискредитація принципів демократії, деструктивна діяльність ультрарадикальних сил.

У висновках хотілося б зазначити, що для досягнення активності громадян у політичному житті країна, мають бути розвинені демократичні інститути, протікати швидкий темп реформ та в певній мірі час для прийняття демократичних норм, правил і цінностей, які є незвичними для молодшої держави. Оскільки, політична культура є складним, динамічним, багаторівневим феноменом, який формується під впливом

економічних, суспільно-владних, духовних процесів у тій чи іншій державі. У свою чергу, політична культура як самостійне явище здійснює постійний вплив на інші сфери суспільства.

Список використаної літератури:

1. Веденеев В. А. Политическая культура постсоветских обществ: традиции, либеральные ценности и перспективы: Учеб. пособие. – Кривой Рог: Минерал, 2002.
2. Даймонд Л. Консолідація демократії і політична культура // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 882 – 942. („Політичні цінності”. Вип. 1).
3. Дембицька Н. М. Демократизація суспільства як становлення партнерських відносин між політичною владою і особистістю // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова теорія: Матеріали другої міжнар. наук.-теор. конф., 28 – 29 травня 2003 р., м. Київ / Ред.: Г. П. Балабанова. – К.: Фенікс, 2004.
4. Політологія: підручник для курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України / За заг. ред. В. Ф. Смолянюка. – 1-е видання. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2002.
5. Сипко О. С. Політична свідомість і політична культура сучасної України: регіональні особливості в контексті проблеми формування української політичної нації // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна „Питання політології”. – 2001. – №518.
6. Стоун Дебора Парадокс політики. Мистецтво вироблення політичних рішень. Видання 2-е. Переробл. Та доповн. – К., Видавничий дім „Альтернатива”, 2001.